

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

1) ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน

พบว่าเพศชาย ร้อยละ 63.0 และเพศหญิง ร้อยละ 37.0 มีอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 32.2 และมีอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 22.0 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 60.5 รองลงมาคือสถานภาพโสด ร้อยละ 26.2 และมีสถานภาพหย่าร้าง ร้อยละ 13.3 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 56.5 และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 43.5 ตามลำดับ

2) ข้อมูลครัวเรือน

พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่รวมกันในปัจจุบันซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ร่วมกัน 3 คน ทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้ให้แก่ครัวเรือนนั้นภาคเกษตรกรรมจากการสำรวจพบว่าหัวหน้าครัวเป็นผู้ที่หารายได้หลัก เพียงผู้เดียวส่วนนอกภาคเกษตรกรรมนั้นมีสมาชิกที่ช่วยหารายได้ให้แก่ครัวเรือน จำนวน 1 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยภาระเลี้ยงดู (เด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี และคนชราอายุ 60 ปีขึ้นไป) ทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมจะมีสมาชิกที่อยู่ในวัยภาระเลี้ยงดูนี้จำนวน 1 คน เพราะครัวเรือนส่วนใหญ่ในเขตอำเภอเมืองมักเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่ครัวเรือนจะมีสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยภาระเลี้ยงดู ในครัวเรือนช่วงอายุ 14-59 ปีจำนวน 1-2 คน ซึ่งเป็นสมาชิกที่ไม่ได้หารายได้มาให้แก่ครัวเรือน การเป็นเจ้าของที่ดินและมูลค่าการถือครองที่ดินพบว่าภาคเกษตรกรรมมีจำนวนครัวเรือนที่ถือครองที่ดินทำกินน้อยกว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมแต่มูลค่าการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรรมจะมีมูลค่าสูงมากกว่าเพราะถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก ครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมจะถือครองที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ และลักษณะการครอบครองที่พักอาศัย นั้นครัวเรือนทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมจะมีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเองในพื้นที่ดินทำกินหรือที่ดินที่ครอบครองอยู่

3) รายได้และการทำงาน

จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ครัวเรือนต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท รองลงมาคือมีรายได้ครัวเรือนต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาท อาชีพของครัวเรือนพบว่า ทำสวนร้อยละ 59.0 รองลงมาคือพนักงานบริษัทเอกชนร้อยละ 47.5 และทำนา ร้อยละ 36.5 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพพบว่า ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ 5-10 ปี ร้อยละ 44.8 รองลงมาคือระยะเวลาในการประกอบอาชีพต่ำกว่า 5 ปีร้อยละ 24.3 และระยะเวลาในการประกอบอาชีพ 11-15 ปีร้อยละ 13.5 ตามลำดับ ครัวเรือนภาคเกษตรกรรมระยะเวลาในการประกอบอาชีพต่ำสุด 2 ปี สูงสุด 40 ปี โดยเฉลี่ย 8.57 ปีภาคนอกเกษตรกรรมมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 40 ปี โดยเฉลี่ย 12.11 ปี

4) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเปรียบเทียบเพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม มีดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ(multiple regression) พบว่าค่า Adjusted R Square เท่ากับ 0.918 แสดงว่าตัวแปรอิสระนี้สามารถอธิบายรายได้ของครัวเรือนระหว่างภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม ได้ร้อยละ 91.80 ที่เหลืออีก ร้อยละ 8.20 ไม่สามารถนำมาอธิบายรายได้ของครัวเรือนระหว่างภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมได้ นอกจากนี้สมการมีค่า F – Statistic เท่ากับ 282.507 และค่า Prob. (F - Statistic) เท่ากับ 0.000 แสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระในสมการจะมีอย่างน้อย 1 ค่าที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือน ซึ่งตัวแปรที่มีผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือน มีอยู่ 4 ตัวแปร คือ (1) ประสิทธิภาพในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (2) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของโครงสร้างแรงงานแรงงานของหัวหน้าครัวเรือน และ(4)มูลค่าตลาดของที่ดินที่ถือครองของโครงสร้างแรงงาน

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (Age) จากการศึกษาพบว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนแต่ยังมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่เป็นบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากกว่าจะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนสูงกว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุของหัวหน้าครัวเรือนน้อยกว่า

2) ประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (Exp.) จากการศึกษาพบว่าประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนในทิศทางที่เป็นบวกเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า หัวหน้าครัวเรือนมีประสบการณ์ในอาชีพหลักมากกว่าจะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนสูงกว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนมีประสบการณ์ในอาชีพหลักน้อยกว่า เนื่องจากการมีประสบการณ์ในอาชีพหลักที่มากไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนภาคเกษตรกรรม หรือครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมก็ตาม การมีประสบการณ์มากย่อมทำให้ทักษะในอาชีพหลักมีมากตามไปด้วย ส่งผลถึงประสิทธิภาพในงานที่ทำก็จะมีประสิทธิภาพที่สูงตามมา

3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือน (AH) จากการศึกษาพบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนไม่มีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือน และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่เป็นลบ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าการที่ครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนมากจะทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนสูงกว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนน้อย ซึ่งอาจเนื่องมาจากครัวเรือนเหล่านั้นเป็นครัวเรือนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมที่มีรายได้ต่ำ

ช่องว่างระหว่างรายได้ของคนในครัวเรือนภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรต่างกันมาก ซึ่งครัวเรือนภาคเกษตรกรรม มีรายได้ต่ำสุด 4,200 บาท รายได้สูงสุด 20,000 บาท รายได้เฉลี่ย 8,577 บาท แต่นอกภาคเกษตรกรรม มีรายได้ต่ำสุด 4,050 บาท รายได้สูงสุด 48,000 บาท รายได้เฉลี่ย 18,566 บาท รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนนอกภาคเกษตรมีมากกว่าครัวเรือนภาคเกษตรกรรมถึงสองเท่า ซึ่งแม้ว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนที่หารายได้เพียงคนเดียวก็ตามก็ไม่สามารถที่จะทำให้รายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่ให้หัวหน้าครัวเรือนหาเลี้ยงคนเดียวได้

4) จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (NN) จากการศึกษาพบว่าจำนวนสมาชิกผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนในทิศทางที่เป็นลบ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าครัวเรือนที่มีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนน้อยจะทำให้มีระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนสูงกว่าการที่ครัวเรือนมีจำนวนผู้พึ่งพิงมาก ไม่ว่าจะเป็ครัวเรือนภาคเกษตรกรรมหรือนอกภาคเกษตรกรรมก็ตามผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ย่อมเป็นภาระให้แก่ครัวเรือนที่จะต้องหารายได้เพิ่ม

มากขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาพบว่าครัวเรือนภาคเกษตรกรรมจะให้หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ที่เลี้ยงดูและหารายได้มาสู่ครัวเรือนเท่านั้นอีกทั้งสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นเด็กและคนชราด้วย เนื่องจากยังดำเนินชีวิตแบบครอบครัวใหญ่ ส่วนครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมจะเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งไม่มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมากนักและรายได้ของครัวเรือนก็ยังเพียงพอที่จะเลี้ยงดูผู้พึ่งพิงเหล่านี้ได้อย่างดี

5) มูลค่าตลาดการถือครองที่ดิน (Wel) จากการศึกษาพบว่ามูลค่าตลาดการถือครองที่ดินไม่มีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือน แต่มีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่เป็นบวกเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อธิบายได้ว่าการที่ครัวเรือนมีมูลค่าการตลาดในการถือครองที่ดินมากกว่าจะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนสูงกว่าครัวเรือนที่มีมูลค่าการถือครองที่ดินน้อยกว่า การถือครองที่ดินส่วนตัวย่อมถือว่าเป็นทรัพย์สินและเพิ่มมูลค่าความมั่งคั่งของครัวเรือนนั้นๆ เมื่อพิจารณาครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรม พบว่ามีการถือครองที่ดินเป็นสูงขึ้นตามระดับรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นแม้ว่าพื้นที่ถือครองจะน้อยกว่าพื้นที่ถือครองของครัวเรือนภาคเกษตรกรรมอย่างมากก็ตาม เพราะที่ดินมีมูลค่าทางการตลาด(ราคาประเมิน) สูง อีกทั้งอยู่ที่ดินอยู่ในย่านที่มีแหล่งการค้า ชุมชน หรือย่านที่อยู่อาศัยราคาแพงเนื่องจากอยู่ใกล้เขตชุมชน ครัวเรือนสามารถหารายได้เพิ่มจากการใช้ที่อยู่อาศัยได้ แต่ถ้าพิจารณาการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรรมการถือครองจะเปรียบเสมือนเป็นมรดกตกทอด เพื่อใช้ประกอบอาชีพ เกือบเกี่ยวผลผลิตจากพื้นที่ แม้ว่าพื้นที่จะมีขนาดใหญ่และมูลค่าสูง แต่ครัวเรือนก็ไม่สามารถนำพื้นที่นั้นไปใช้ประโยชน์เพิ่มเติมนอกจากการเพาะปลูก อีกทั้งเขตเพาะปลูกในแหล่งอำเภอเมือง ก็ยังอยู่รอบนอกที่ราคาประเมินที่ดินยังไม่แพงมากนัก และพื้นที่ก็ยังไม่เป็นที่สนใจในการลงทุน

6) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (Edu) จากศึกษาพบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสด และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่เป็นลบซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อธิบายได้ว่าจากการที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนต่ำกว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ซึ่งพบว่าระดับการศึกษานั้นมักเป็นสิ่งที่กำหนดหน้าที่การทำงาน ตำแหน่ง คุณวุฒิ แต่มีจำนวนครัวเรือนไม่น้อยที่หัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาดำกว่าปริญญาตรีนั้นมีรายได้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่จบสูงกว่าปริญญาตรี เพราะระยะเวลาที่ประกอบอาชีพนั้นมานาน มีทักษะ รู้ว่าจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างไรไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนภาคเกษตรกรรมหรือนอกภาคเกษตรกรรม

7) **โครงสร้างแรงงาน (Labor)** การที่ครัวเรือนเกษตรกรรมเป็นหลัก จะมีผลทำให้ให้ระดับรายได้เงินสภาคครัวเรือนต่ำกว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรม

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างแรงงานไม่มีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสด แต่มีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่เป็นบวกไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อธิบายได้ว่าเมื่อให้ปัจจัยอื่นๆที่โครงสร้างครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมนั้น จะทำให้รายได้เงินสภาคครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากครัวเรือนภาคเกษตรกรรมมีรายได้จากการขายผลผลิตซึ่งอาศัยองค์ประกอบทางธรรมชาติเป็นหลัก ถ้ามีความอุดมสมบูรณ์ก็จะทำให้รายได้ของครัวเรือนดีแต่ถ้าแห้งแล้งก็จะทำให้รายได้น้อย แต่ครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมจะมีรายได้ต่อเนื่องที่แน่นอนแม้ว่าจะเป็นอาชีพรับจ้างก็ตาม แต่จากการศึกษาที่ว่าโครงสร้างแรงงานไม่มีอิทธิพลนั้นเพราะจากการเก็บข้อมูลอาชีพที่หลากหลาย ทำให้ระดับรายได้นั้นมีช่วงที่แตกต่างกัน

8) **จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของโครงสร้างแรงงาน(AH Labor)** จากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมนั้นจะทำให้รายได้เงินสภาคครัวเรือนมากกว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของครัวเรือนภาคเกษตรกรรม

จากการศึกษาพบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมมีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสด และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางลบไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมนั้นจะทำให้รายได้เงินสภาคครัวเรือนมากกว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนของครัวเรือนภาคเกษตรกรรม เนื่องจากการครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมนั้นมีรายได้ที่เพียงพอต่อครัวเรือนแล้วการมีผู้ที่ช่วยหารายได้เพิ่มนอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนก็ไม่ได้ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นแต่อาจจะเป็นการเพิ่มปัญหาแก่ครัวเรือน เช่น หญิงที่สมรสแล้วที่มีงานทำนอกบ้าน ในขณะที่เดียวกันยังคงต้องแบกรับภาระหน้าที่การทำงานบ้านเหมือนเดิม ส่งผลให้เกิดความกดดัน ความเครียดและถ่ายทอดไปถึงสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสังคมตามมาและเป็นไปตามแนวคิดของการตัดสินใจทำงานหากชั่วโมงการทำงานมากขึ้นแต่ค่าจ้างลดลง แรงงานก็จะอยากทำงานน้อยลง ในทางกลับกันครัวเรือนภาคเกษตรกรรมควรจะเป็นครัวเรือนที่ต้องมีจำนวนคนช่วยรายได้เพิ่มเพราะรายได้จากการทำการเกษตรมีน้อย แต่จากการทำการศึกษานั้นพบว่า ร้อยละ 58.50 ครัวเรือนภาคเกษตรกรรมไม่มีผู้ช่วยหารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนเลย จึงทำให้ความสัมพันธ์ที่ได้มีค่าเป็นลบ

9)มูลค่าตลาดของที่ดินที่ถือครองของโรงงาน (WeLabor) การที่ครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมมีมูลค่าตลาดของที่ดินที่ถือครองจะมีผลทำให้ระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือนสูงกว่าครัวเรือนภาคเกษตรกรรมที่มีมูลค่าตลาดของที่ดินที่ถือครอง

จากการศึกษาพบว่ามูลค่าตลาดการถือครองที่ดินมีอิทธิพลต่อระดับรายได้เงินสดภาคครัวเรือน และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่เป็นบวก ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อธิบายได้ว่าเมื่อให้ปัจจัยอื่นๆคงที่ครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมมีมูลค่าการถือครองที่ดินเพิ่มขึ้นจะทำให้รายได้เงินสดภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้น เพราะที่ดินที่ครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมถือครองนั้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มได้หลายทางเป็นการเพิ่มมูลค่าทางอ้อม หรือถึงแม้ว่าครัวเรือนจะถือครองไว้เฉยๆ แต่ที่ดินอยู่ในเขตความเจริญ มีความมั่งคั่งสูงย่อมเป็นที่สนใจในการจะเข้ามาลงทุนในอนาคต

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเราสามารถนำปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือน มาจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มรายได้ของครัวเรือน ในระดับพื้นที่ และระดับชาติได้ โดยให้ข้อเสนอแนะตามปัจจัยที่ทำการศึกษาดังนี้

1) ด้านอายุและประสบการณ์ในอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน รัฐบาลต้องให้ความรู้ผ่านทางกรปรองท้องถื่นในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อกระตุ้นให้หัวหน้าครัวเรือนมีการพัฒนาทักษะ เพิ่มศักยภาพในการทำงานและผลผลิต เช่น ให้ความรู้ทางการเกษตรแบบพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ที่สามารถปลูกพืชในพื้นที่เดียวกันโดยไม่ต้องฤดูในการปลูก ส่วนครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรม ก็มีการจัดอบรม ผู้ประกอบการเพื่อหาทิศทางในการค้าขายในตลาดใหม่ๆ เพื่อนำความรู้ใหม่ๆมาใช้ประกอบกับประสบการณ์ที่มีอยู่ในการทำงานหารายได้ต่อไป

2) ด้านผู้ที่หารายได้นอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือน ในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม และครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมที่ประกอบอาชีพรับจ้าง การเปิดตลาดแรงงาน หรือการเปิดการอบรมแรงงานนับเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานที่มีการว่างงานแอบแฝงซึ่งบางครัวเรือนมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมาก 4-5 คน แต่มีผู้หารายได้เพียงคนเดียว อยากที่จะประกอบอาชีพเพื่อที่จะหารายได้มาช่วยครัวเรือน นอกเหนือจากการรอรายได้จากหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น เช่น โครงการดันกล้าฝักอบรมอาชีพของรัฐบาล

3) ด้านผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รัฐบาลมีการสำรวจสำมะโนประชากรในระดับอายุและภาวะพึ่งพิงของครัวเรือนอยู่แล้ว และมีนโยบายต่างๆมากมายที่ช่วยลดภาระของหัวหน้าครัวเรือน ในช่วงอายุของเด็กและคนชรา ไม่ว่าจะเป็นโครงการเรียนฟรี และการให้เงินช่วยเหลือแก่คนชรา หัวหน้า

ครัวเรือนควรที่จะติดตามข่าวสารเหล่านี้ รัฐบาลอาจจะให้ข้อมูลผ่านทางโรงเรียนเพื่อให้เด็กไปแจ้งแก่ผู้ปกครอง หรือให้ข้อมูลผ่านโรงพยาบาลเพื่อแนะนำแก่คนชรา

4) ด้านการถือครองที่ดินของครัวเรือน

ด้านเศรษฐกิจ

- ส่งเสริมการตั้งหน่วยธุรกิจใหม่ ที่ไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้พักอาศัยในบริเวณที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ เป็นการเพิ่มราคาตลาดของที่ดินประกอบไปด้วย
- ส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างหน่วยธุรกิจทั้งประเภทเดียวกันและต่างประเภทกัน โดยการใช้การจัดกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ เช่น การปิดถนนสายศิลปวัฒนธรรมและสินค้า
- ส่งเสริมการตั้งเขตธุรกิจการค้าโดยเฉพาะที่ตั้งอยู่ริมถนน ละเขตการค้าเฉพาะประเภทหน่วยธุรกิจเดียวกันที่เกาะกลุ่ม โดยผลักดันและสร้างภาพลักษณ์เฉพาะทางภูมิทัศน์ให้แก่พื้นที่ย่านนั้น จะเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยดึงดูดให้ผู้มาใช้บริการพื้นที่ เกิดทัศนคติที่ดีต่อหน่วยธุรกิจและกับพื้นที่เอง

ด้านสังคม

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของชุมชน โดยให้แต่ละหน่วยธุรกิจรักษาความและสะอาดสวยงามของพื้นที่ของตนเองและพื้นที่โดยรอบร่วมกัน
- จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์หรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วม เช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของคนในพื้นที่ต่อผลการดำเนินงานตามแนวทางพัฒนาที่สร้าง และร่วมกันกำหนดทิศทางของแผนในอนาคตให้กับการเพิ่มมูลค่าและการใช้ที่ดินร่วมกัน

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) การเลือกกลุ่มตัวอย่างด้าน โครงสร้างแรงงาน ควรเลือกให้มีความเหมาะสมชัดเจนคือ ควรแบ่งข้อมูลออกเป็นประเภทของอาชีพชัดเจนว่าจะเก็บข้อมูลอาชีพอะไร เพราะเมื่อนำมาศึกษาและประมาณการรายได้ จะได้หาค่าพยากรณ์ได้อย่างถูกต้อง ข้อมูลมีความคาดเคลื่อนน้อย และไม่เกิดปัญหาการละเลยตัวแปรที่สำคัญ

2) การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เพียงอย่างเดียวอาจไม่สะท้อนปัญหาของครัวเรือนอย่างแท้จริง ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะศึกษาถึง รายจ่าย หนี้สิน และการกระจายรายได้ของภาคครัวเรือนประกอบไปด้วย ซึ่งข้อมูลทุกข้อมูเหล่านี้อาจไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่จะต้องการศึกษา การศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่มีความสนใจอาจทำให้รัฐบาลเห็นถึงปัญหาที่แท้จริงของครัวเรือนได้

3) การศึกษารายได้จากอาชีพประจำไม่เพียงพอกับรายจ่ายในชีวิตประจำวัน รวมถึงการผ่อนชำระหนี้สิน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาคควรจะปรับปรุง โครงสร้างอัตราเงินเดือนให้ทันกับสถานะค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น และตระหนักถึงภาวะผลผลิตของเกษตรกรในฤดูกาลผลิตนั้น เช่น การนโยบายช่วยเหลือในช่วงที่ผลผลิตล้นตลาดไม่ให้ราคาผลผลิตต่ำเกินไป ไม่ว่าจะเป็นการตั้งเพดานราคาขายให้ผู้ผลิตขายสินค้าได้ราคาสูงขึ้น (price floor) การให้เงินอุดหนุน (subsidy) การศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง

4) การศึกษาในครั้งนี้อาจศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่เท่านั้น ซึ่งควรจะศึกษาคัวเรือนทั้งจังหวัดเชียงใหม่เพื่อให้ภาพร่วมชัดเจนยิ่งขึ้น แม้ว่าการศึกษาอาจใช้เวลาในการศึกษานาน แต่ผลการศึกษาก็สามารถนำไปต่อยอดการศึกษาด้านอื่นๆ ได้มากกว่า

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is a detailed illustration of an elephant standing and facing left. The elephant is surrounded by a decorative border. Below the elephant, the text "CHIANG MAI UNIVERSITY 1964" is written in a semi-circle. On either side of the elephant, there are stylized floral or sun-like symbols.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved